

Piotr Pietrucha

<https://orcid.org/0009-0008-3634-9606>

ppietrucha@alumni.unav.es

Universidad de Navarra

<https://ror.org/02rxc7m23>

Udział bp. Jerzego Ablewicza w soborze watykańskim II. Perspektywa historyczna

Zakończony sześćdziesiąt lat temu sobór watykański II był przełomowym wydarzeniem dla Kościoła XX wieku. W latach 1962–1965 do Rzymu przybywali biskupi całego świata, by uczestniczyć w czterech sesjach soborowych. Rozpoczęły się one za pontyfikatu papieża Jana XXIII, natomiast zakończyły pod przewodnictwem jego następcy, Pawła VI. Ojcowie soboru, pod natchnieniem Ducha Świętego, rozważali, w jaki sposób Kościół powinien odpowiedzieć na wyzwania współczesności, zachowując jednocześnie nienaruszalny depozyt wiary. W sumie w czterech sesjach soborowych udział wzięło ponad trzy tysiące ojców soborowych, w tym sześćdziesięciu sześciu biskupów z Polski. Wśród nich był Jerzy Ablewicz, biskup tarnowski.

W ostatnich latach w Polsce pojawiło się wiele interesujących opracowań na temat udziału polskich biskupów w soborze¹. Przypadająca w tym roku

¹ Na uwagę zasługują opracowania: K. Bielawny, *Udział biskupów polskich w obradach Soboru Watykańskiego II*, „Studia Elckie” 11 (2009), s. 103–122; *Studia soborowe. Historia i recepcja Vaticanum II*, red. M. Białkowski, Toruń 2014; P. Rutkowski, *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, Warszawa 2014; M. Białkowski, *Wokół Soboru Watykańskiego II: studia i szkice*, Toruń 2016; *Sobór oczami polskich komunistów. Sobór Watykański II w świetle dokumentów MSW i MSZ*, red. W. Kucharski, D. Misiejuk, Warszawa 2017; M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych. Zbiór dokumentów 1962–1965*, Lublin 2019.

okrągła rocznica zakończenia prac soborowych jest dobrą okazją, aby na ich tle spojrzeć na ówczesnego pasterza diecezji tarnowskiej. W licznych opracowaniach na temat jego pasterskiej posługi można odnaleźć artykuł, który przedstawia bp. Ablewicza jako realizatora soborowej odnowy liturgii w diecezji tarnowskiej². Jego uzupełnieniem może być przybliżenie samej kwestii wyjazdu biskupa na sobór, jak i analiza jego przemówień z tamtego okresu, w których nawiązywał do wydarzeń soborowych jako ich bezpośredni świadek. Cenną bazą materiałów są teksty opublikowane w okresie soborowym w urzędowym piśmie diecezji tarnowskiej „Currenda”.

W poniższym artykule skupimy się na kwestiach historycznych, które pozwolą lepiej zrozumieć posługę bp. Ablewicza na tle wydarzeń soborowych. W pierwszej kolejności zapoznamy się z kontekstem historycznym Kościoła w Polsce w latach soborowych. Następnie w jego świetle zaprezentujemy inicjatywy soborowe w diecezji tarnowskiej zainicjowane przez jej pasterza. W dalszej części zbadamy trudności, z jakimi biskup zmagał się w związku z wyjazdem na sobór. W ostatniej części artykułu przybliżymy aktywność tarnowskiego ordynariusza w poszczególnych sesjach soborowych. Poznanie tych kwestii historycznych będzie dobrym punktem wyjścia do omówienia w przyszłości listów, wspomnień i pasterskiego nauczania bp. Ablewicza z pierwszej połowy lat sześćdziesiątych xx wieku, w których to tekstach przekazywał informacje na temat soboru.

Sytuacja Kościoła katolickiego w Polsce w okresie soborowym

Relacja pomiędzy Kościołem katolickim a władzą państwową w latach 60. xx wieku była bardzo trudna. W kraju trwała „Wielka nowenna” przygotowująca naród na przeżycie uroczystości Milenium Chrztu Polski. Była to inicjatywa Kościoła mająca na celu umocnienie wiary w narodzie. Pośród wielu kościelnych przedsięwzięć należy wspomnieć peregrynację obrazu Matki Bożej Częstochowskiej we wszystkich parafiach i diecezjach Polski. Działania episkopatu spotkały się ze sprzeciwem władz państwowych, które próbowały dokonać ateizacji polskiego społeczeństwa. Liczne koncerty, sesje naukowe

2 Na temat wprowadzania zmian liturgicznych w diecezji zob. Z. Sadko, *Arcybiskup Jerzy Ablewicz – realizator soborowej odnowy liturgii w diecezji tarnowskiej*, w: J. Stala, *Świadek wiary: dziesiąta rocznica śmierci arcybiskupa Jerzego Ablewicza*, Tarnów 2000, s. 156–175.

i wystawy podejmowane przez władzę państwową zakłócały przebieg i porządek wydarzeń kościelnych³.

Informacja o zwołaniu soboru watykańskiego II przez papieża Jana XXIII tę trudną sytuację pogorszyła. Kościół musiał zmierzyć się z jeszcze większym oporem i wrogością ze strony przedstawicieli władz państwowych. Polscy biskupi, mając na celu przygotowanie wiernych na właściwe zrozumienie i przeżycie czasu soboru, podejmowali kolejne inicjatywy. Do tych działań należy zaliczyć między innymi sympozja naukowe przygotowane przez Katolicki Uniwersytet Lubelski. Ordynariusze kierowali do swoich diecezjan listy pasterskie wyjaśniające zadania soboru. Podobne treści w swoich kazaniach głosili kapłani pracujący w parafiach. Od strony duchowej wierni byli zaproszeni do udziału w „czuwaniach soborowych” organizowanych na Jasnej Górze, jak i do udziału w nabożeństwach modlitewnych odbywających się w parafiach⁴.

Mając na uwadze działania episkopatu, władze państwa polskiego podejmowały czynności, które miały osłabić autorytet i działania polskich biskupów. Czyniły to głównie poprzez propagandowe artykuły zamieszczane w prasie krajowej i zagranicznej, szczególnie niemieckiej. Polskich biskupów przedstawiano jako konserwatystów i tradycjonalistów, głuchych na postęp, który dokonuje się w Kościele i w świecie. Zarzucano im brak współpracy z władzą państwową. Dodatkowo działalność duszpasterska była ograniczana zarządzeniami administracyjnymi. Inwigilowano duchownych, zamykano niższe seminaria duchowne, konfiskowano budynki kościelne, a kleryków przygotowujących się do kapłaństwa kierowano przymusowo do służby wojskowej. W związku z zakazem nauczania religii w szkołach katechizacja mogła odbywać się jedynie w punktach katechetycznych. Obecna w prasie cenzura uniemożliwiała Kościołowi jakąkolwiek obronę⁵.

Chcąc wyjechać do Rzymu na obrady Soboru Watykańskiego II, polscy hierarchowie potrzebowali pozwolenia władz państwowych oraz wydania paszportu. Zadaniem prymasa Polski było przygotowanie listy biskupów jadących do Rzymu i zaprezentowanie jej władzom krajowym, które następnie kierowały zapytanie do oddziałów regionalnych o opinię dotyczącą każdego

3 Por. M. Żmudziński, *Historyczne uwarunkowania misji Kościoła w kontekście jubileuszy chrztu Polski 1966 i 2016*, „Studia Gdańskie” 38 (2016), s. 123–127.

4 Por. K. Bielawny, *Udział biskupów polskich w obradach Soboru Watykańskiego II*, s. 104–105.

5 Por. P. Rutkowski, *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, s. 89; K. Bielawny, *Udział biskupów polskich w obradach Soboru Watykańskiego II*, s. 115–118.

z zapisanych biskupów. W ramach Konferencji Episkopatu Polski zdecydowano, że w każdej diecezji pozostanie jeden biskup, natomiast pozostali będą mieli możliwość udania się do Rzymu. Niestety, kolejną przeszkodą, z jaką musiał się zmierzyć Kościół w Polsce w latach 60. XX wieku, było utrudnianie biskupom wyjazdu na soborowe obrady. Z list przygotowanych przez prymasa Polski tylko niektórzy biskupi otrzymali paszporty. Przedstawiciele władzy państwowej zażądali od hierarchów między innymi informacji o tematach, jakie polscy biskupi będą poruszali podczas obrad w Watykanie. Szczególnie interesowało ich stanowisko wobec zagadnienia wojny i komunizmu. Widząc utrudnienia związane z wydaniem paszportów, sam prymas wielokrotnie interweniował u władz, jednak nie zawsze skutecznie. Jako komentarze do jego działań w prasie pojawiały się artykuły mówiące, że to sam kard. Wyszyński utrudnia wyjazd polskim biskupom na sobór⁶.

Przygotowania i inicjatywy soborowe w diecezji tarnowskiej

W te wydarzenia wpisuje się także diecezja tarnowska i jej pasterz Jerzy Ablewicz. To właśnie w roku rozpoczęcia soboru watykańskiego II, 27 lutego 1962 roku, papież Jan XXIII mianował przemyskiego kapłana, doktora filozofii, biskupem tarnowskim. Następnie 20 maja ks. Ablewicz przyjął święcenia biskupie w Przemyśle, a tydzień później odbył się jego ingres do katedry w Tarnowie⁷. Obok zadań biskupich, wynikających z papieskiej nominacji, bp Ablewicz rozpoczął także działania, które miały na celu przygotowanie diecezjan na przeżycie wydarzeń soborowych. Czynił to zgodnie z wytycznymi polskich biskupów. W parafiach diecezji tarnowskiej czytane były listy pasterskie episkopatu na temat soboru. W katedrze, jak i w kościołach parafialnych celebrowano Msze Święte w intencji tego wydarzenia oraz organizowano nocne modlitwy. Klerycy Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie wraz z diecezjanami brali udział w ogólnopolskim czuwaniu przy obrazie Matki

6 Por. K. Bielawny, *Udział biskupów polskich w obradach Soboru Watykańskiego II*, s. 109–110.

7 Z szerszą biografią bp. Jerzego Ablewicza można się zapoznać w następujących publikacjach: J. Rzepa, P. Bednarczyk, *Życiorys*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 4–6, s. 99–102; J. Stala, *Świadek wierny. Dziesiąta rocznica śmierci arcybiskupa Jerzego Ablewicza*, Tarnów 2000.

Bożej Częstochowskiej na Jasnej Górze⁸. Ponadto biskup tarnowski w budynku kurii diecezjalnej utworzył specjalny „Referat soborowy”, którego zadaniem było promowanie działań soboru. Owoce pracy tego organu widzimy między innymi w diecezjalnym publikatorze „Currenda”, gdzie w okresie soboru i po jego zakończeniu publikowane były przemówienia papieży, najważniejsze wystąpienia polskich biskupów, a także uchwalone dokumenty. Ponadto, w części zatytułowanej *Vivere cum Ecclesia* wspomnianego pisma ukazywała się w kilkunastu częściach *Kronika soboru watykańskiego II*, której autorem był ks. Józef Brudz, profesor tarnowskiego seminarium. Opisywano w niej przebieg poszczególnych kongregacji generalnych soboru, publikowano wykaz parafii, które organizowały tzw. dobę czuwania soborowego oraz przedstawiano terminy tego nabożeństwa. Na podstawie tych tekstów kapłani tarnowskiej diecezji mogli przybliżyć wydarzenia soborowe swoim parafianom⁹.

Trudności związane z wyjazdem do Rzymu

Młody bp Ablewicz należał do grupy polskich biskupów, którym władze państwowe utrudniały wyjazdy do Rzymu. Mimo że każdorazowo był wymieniany na liście, którą prymas Wyszyński przekazywał władzom państwowym, ich decyzja była zawsze negatywna.

Na pierwszą sesję soborową tarnowski pasterz nie wyjechał razem z grupą polskich biskupów. Z kraju mógł wyruszyć z miesięcznym opóźnieniem, dopiero po interwencji kard. Wyszyńskiego¹⁰. W niedzielę, 11 października 1962 roku o godzinie 18.00 odbyło się uroczyste pożegnanie, połączone z modlitwą różańcową. Dzień później, w poniedziałek, o godzinie 10.00 zabiły dzwony w katedrze tarnowskiej, obwieszczając wyjazd biskupa na sobór¹¹. Razem

8 Klerycy diecezji tarnowskiej wzięli udział dwukrotnie w „czuwaniu soborowym” na Jasnej Górze. Pierwszy raz w nocy z 14 na 15 listopada, a następnie z 1 na 2 grudnia 1962 roku. Towarzyszył im bp Michał Blecharczyk. Por. J. Rzepa, P. Bednarczyk, *Z życia Seminarium Duchownego (I)*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 12, s. 385–387.

9 Wspomniana *Kronika* była publikowana w diecezjalnym informatorze na przestrzeni lat 1963–1968. Por. J. Brudz, *Kronika II Soboru Watykańskiego*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 113 (1963) nr 3–5, s. 116–126.

10 Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 194.

11 Por. J. Rzepa, P. Bednarczyk, *Wyjazd Księży Biskupów na Sobór*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 12, s. 378–379.

z nim pojechał tarnowski sufragan, bp Karol Pękała¹², zaś w diecezji pozostał bp Michał Bleharczyk¹³. Z Rzymu bp Ablewicz wrócił 23 grudnia. Po zakończeniu pierwszej sesji soborowej, między innymi z bp. Korolem Wojtyłą, udał się na pielgrzymkę do Ziemi Świętej¹⁴.

Niestety, jego udział w dwóch kolejnych sesjach soborowych, drugiej i trzeciej, był całkowicie niemożliwy. Biskup Ablewicz nie otrzymał paszportu, a interwencje prymasa okazały się bezskuteczne. W dokumencie Wydziału I Departamentu IV Ministerstwa Spraw Wewnętrznych dotyczącym wniosków w sprawie wyjazdu biskupów polskich na II sesję soboru pod nazwiskiem Ablewicz czytamy: „żadne względy nie przemawiają za wyrażeniem zgody na wyjazd”¹⁵. Natomiast w dokumencie dotyczącym wyjazdu na trzecią sesję soboru istnieje następująca adnotacja:

ostatnio publicznie wrogo nie występuje (w prywatnych rozmowach tak). Dążył do rozbicia powstającej samodzielnej parafii w Kamionce. Zajmuje nadal nieustępliwe stanowisko wobec władz państwowych. Proponujemy nie wyrażać zgody na jego wyjazd do Rzymu¹⁶.

Analiza dokumentów MSW i MSZ pozwala zauważyć, że bp Ablewicz należał do wąskiego grona polskich hierarchów, wobec których władza państwowa

12 Warto wspomnieć, że bp Pękała, jeszcze jako administrator diecezji tarnowskiej, był mocno zaangażowany w przygotowania do soboru z ramienia episkopatu. Do Rzymu wysłał swoje uwagi dotyczące kwestii ateizmu, roli świeckich w Kościele, zadań zakonów, zmian dotyczących liturgii oraz mariologii. Por. *Sobór oczami polskich komunistów*, s. 410–411. Z aktywności bp. Pękali z pierwszej sesji soboru wiemy, że 21 grudnia 1962 roku wygłosił przemówienie w Radiu Watykańskim: K. Pękała, *O miłości ewangelicznej, promieniującej z soboru i dziejów Kościoła*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 12, s. 374–376.

13 Biskup Bleharczyk nie otrzymał pozwolenia na wyjazd na pierwszą sesję soboru. Pozytywnie był zaopiniowany na wyjazd na kolejne trzy sesje. Jednak ostatecznie nie wyjechał na żadną z nich. Por. *Sobór oczami polskich komunistów*, s. 211. Zob. także: s. 292, 294, 300. Na uwagę zasługuje fakt, że bp Bleharczyk, pomimo że nie był osobiście w Rzymie, to podczas trwania soboru wysłał z Tarnowa jedenaście *animadversiones*, czyli pisemnych uwag do schematów soborowych dokumentów. Jedną, podczas drugiej sesji, osiem, podczas trzeciej i dwie podczas czwartej. Była to druga, co do częstotliwości, aktywność polskiego biskupa pomocniczego, po Karolu Wojtyśle z Krakowa. Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 207.

14 Por. P. Rutkowski, *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, s. 111.

15 *Sobór oczami polskich komunistów*, s. 211.

16 *Sobór oczami polskich komunistów*, s. 300.

stosowała zaostrome działania. Polegały one na tym, że zakazywano wyjazdu biskupowi diecezjalnemu, natomiast pozwolenie otrzymywali jego biskupi pomocniczy. Omawiana sytuacja, oprócz ordynariusza z Tarnowa, dotyczyła również biskupów diecezjalnych z Gorzowa, Lublina i Wrocławia. W odpowiedzi na działania władz państwowych episkopat uzgodnił, że wyjazd sufraganów jest możliwy tylko pod warunkiem wyjazdu ordynariusza¹⁷.

Nie dziwi zatem fakt, że tarnowski hierarcha pierwotnie nie otrzymał zgody władz państwa na wyjazd na czwartą sesję soborową. Do Rzymu mógł przyjechać z opóźnieniem, dopiero w drugiej połowie października 1965 roku, po wielu telegramach, które z Wiecznego Miasta pisał do władz kard. Wyszyński. 11 października, w poniedziałek, o godzinie 18.00 w katedrze tarnowskiej odbyło się uroczyste pożegnanie połączone z modlitwą różańcową. Następnie we wtorek, 12 października, bp Ablewicz wraz z bp. Pękalą wyjechali na sobór¹⁸. Po zakończeniu obrad biskup tarnowski został w Rzymie do 16 stycznia 1966 roku¹⁹.

Odmowna decyzja centralnych władz pod adresem biskupa jest zastanawiająca. Jak wynika z poufnego pisma Wydziału do spraw Wyznań Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie, które adresowane było z datą 25 września 1965 do Urzędu do spraw Wyznań w Warszawie, ordynariusz tarnowski otrzymał bardzo pozytywną opinię. W piśmie informowano, że w publicznych wystąpieniach biskupa nie odnotowano akcentów antypaństwowych. Ponadto wizytacja w Wyższym Seminarium Duchownym w Tarnowie odbyła się bez zakłóceń ze strony przełożonych, a likwidacja Niższego Seminarium

17 Por. P. Rutkowski, *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, s. 89. W aktach MSW i MSZ widać bardzo dokładnie, jak ten problem dotyczył biskupów z Tarnowa. W piśmie z 30 lipca 1963 roku, które uwzględnia nazwiska biskupów wyjeżdżających na drugą sesję, pod nazwiskiem sufragana tarnowskiego, Michała Blecharczyka, czytamy: „W okresie dwóch ostatnich lat nie notowano wrogich wystąpień – zachowuje się lojalnie, a w kurii nie odgrywa większej roli. Wobec niewyrażenia zgody na wyjazd bp. Ablewicza i bp. Pękali można załatwić pozytywne wydanie paszportu” (*Sobór oczami polskich komunistów*, s. 210–212). Szczególnie widać to w dokumentacji z wyjazdu na trzecią sesję soborową, gdzie sufragani tarnowscy: Michał Blecharczyk i Karol Pękala, otrzymali zgodę na wyjazd do Rzymu, a ordynariusz jej nie otrzymał. Por. *Sobór oczami polskich komunistów*, s. 300.

18 Por. J. Rzepa, P. Bednarczyk, *Wyjazd Księża Biskupów do Rzymu*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 115 (1965) nr 7–10, s. 285–286. Z aktywności bp. Pękali podczas czwartej sesji soboru wiadomo, że 23 listopada miał wystąpienie w Radiu Watykańskim. Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 619.

19 Por. J. Rzepa, P. Bednarczyk, *Powrót Biskupa ordynariusza z Rzymu*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 116 (1966) nr 1–3, s. 67.

Duchownego przebiegła spokojnie. W piśmie donoszono, że kandydaci przedstawieni przez bp. Ablewicza na stanowiska proboszczów odpowiadali kryteriom stawianym przez regionalny wydział. Pozytywnie oceniono fakt, że biskup wraz ze swoimi sufraganami wziął udział w głosowaniu w wyborach do sejmu i rad narodowych. Nie odnotowano także negatywnych informacji na temat kurialnych współpracowników biskupa tarnowskiego. W ostatnim akapicie zamieszczono opinię kierownika Wydziału do spraw PWRN w Krakowie Stefana Pachółka, który wyrażał zdziwienie brakiem pozwolenia władz centralnych na wyjazd bp. Ablewicza. Widnieje tam adnotacja, że na drugą i trzecią sesję biskup tarnowski otrzymał również pozytywną opinię od władz regionalnych, z zaleceniem potraktowania jego osoby podobnie jak biskupa krakowskiego²⁰. Sytuacja ta świadczy o tym, że władze centralne musiały kierować się także innymi względami niż władza regionalna.

Zaangażowanie bp. Ablewicza w przebieg soboru

Powyższe informacje świadczą o tym, że ordynariusz diecezji tarnowskiej jedynie częściowo brał udział w pierwszej i ostatniej sesji soborowej. Warto zatem prześledzić, jakie działania podejmował bp Ablewicz podczas prac soborowych. W pierwszej kolejności ślady jego pracy można spotkać w protokołach konferencji polskich ojców soborowych, które powstały w wyniku cotygodniowych posiedzeń polskich biskupów w Rzymie. Podczas tych konferencji biskupi analizowali schematy soborowych dokumentów oraz decydowali, którzy hierarchowie będą zabierali publicznie głos i na jaki temat. W dokumencie numer 6 z 27 listopada 1962 roku, a więc z okresu pierwszej sesji soborowej, na spotkaniu w Instytucie Polskim w Rzymie, bp Ablewicz wystosował za pytanie odnośnie do schematu *De unitate Ecclesiae*, który zaprezentował bp Wojtyła. Tarnowski ordynariusz pytał, jak polscy biskupi będą głosować nad punktem 12 schematu. Proponował, aby zająć jedno wspólne stanowisko²¹. Ze wspomnień bp. Ablewicza wiemy, że podczas pierwszej sesji soborowej wygłosił prelekcję w Radiu Watykańskim²². Podczas czwartej sesji soborowej w 1965 roku wziął udział w kilku spotkaniach polskich biskupów. Pierwsze

20 Por. P. Rutkowski, *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, s. 238–240.

21 Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 277.

22 Por. J. Rzepa, P. Bednarczyk, *Z życia Seminarium Duchownego (II)*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 113 (1963) nr 3–5, s. 126. Do chwili publikacji autorowi artykułu nie udało się odnaleźć treści tego przemówienia, ani ustalić daty jego wygłoszenia.

miało miejsce 28 października²³. Podczas kolejnego, 11 listopada, został wytypowany do wystąpienia w Radiu Watykańskim, które miało miejsce kilka dni później, 1 grudnia²⁴. Ponadto podczas obrad 25 listopada biskupi zastanawiali się nad działaniami posoborowymi w Polsce. Biskup tarnowski, jako członek Komisji Duszpasterskiej Episkopatu Polski, został współodpowiedzialny za przygotowanie planu duszpasterskiego dla Kościoła w Ojczyźnie na kolejne cztery lata²⁵. Ostatnie spotkanie polskich biskupów miało miejsce 2 grudnia i był na nim obecny także ordynariusz z Tarnowa²⁶.

Przeglądając akta soborowe²⁷, nie znajdujemy tam wystąpień ustnych i pi-semnych biskupa tarnowskiego. Podczas trwania soboru nie złożył on także żadnych *animadversiones*. Nie był również członkiem żadnej komisji soborowej. Na uwagę zasługuje fakt, że nazwisko bp. Jerzego Ablewicza („Georgius Ablewicz, ep. Tarnoviensis”) znajduje się pod jedenastoma dokumentami soborowymi, które podpisał podczas czwartej sesji soboru²⁸. W trakcie VII sesji plenarnej soboru, 28 października, podpisał pięć dokumentów: trzy dekrety (Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus dominus*, Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego *Perfectae caritatis*, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius*) oraz dwie deklaracje (Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate*)²⁹. Kolejne dwa dokumenty podpisał podczas VIII sesji plenarnej, 18 listopada, były to: Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei verbum* oraz Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*³⁰. Zaś 7 grudnia, w trakcie IX sesji plenarnej, podpisał kolejne cztery dokumenty: Konstytucję duszpasterską o Kościele

23 Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 596.

24 Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 619. Przemówienie to w formie dźwiękowej udało się odnaleźć w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego Warszawskiego (Zespół Archiwum Sekretariatu Prymasa Polski) pod sygnaturą AAW: SPP/II.22.377. Dotyczyło ono Dekretu o apostołstwie laikatu *Apostolicam actuositatem*. Jego treść zostanie opublikowana jako aneks w drugim artykule, dotyczącym analizy tekstów bp. Ablewicza na temat soboru i jego nauczania.

25 Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 632.

26 Por. M. Białkowski, *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych*, s. 635.

27 *Acta synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. 1–4, Città del Vaticano, 1970–1978.

28 Te same dokumenty podpisał bp Pękala („Carolus Pekala, ep. tit. Trocmadianus”).

29 Zob. *Acta synodalia*, t. 4, cz. 5, s. 662. Biskup Pękala: t. 4, cz. 5, s. 637.

30 Zob. *Acta synodalia*, t. 4, cz. 6, s. 671. Biskup Pękala: t. 4, cz. 6, s. 650.

w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, dwa dekrety (Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*) oraz Deklarację o wolności religijnej *Dignitatis humanae*³¹.

Podsumowanie

Na tle sytuacji Kościoła w Polsce w latach 60. minionego stulecia ukazana została osoba biskupa tarnowskiego Jerzego Ablewicza, który w roku rozpoczęcia soboru przyjął święcenia biskupie i rozpoczął posługę w Tarnowie. Ordynariusz od samego początku wdrażał w życie tarnowskiego Kościoła inicjatywy promujące dzieło soboru. Miały one głównie charakter modlitewno-informacyjny i były zgodne ze wskazaniami polskiego episkopatu.

Przeprowadzona analiza wykazała, że młody wówczas hierarcha nie miał znaczącego wpływu na przebieg soborowych wydarzeń. Było to związane z faktem, że należał do grona biskupów, którym rządzący utrudniali wyjazd do Rzymu. Choć cieszył się dobrą opinią władz regionalnych w Krakowie, władze centralne wydały pozwolenie tylko na jego częściowy udział w pierwszej i czwartej sesji soboru. Biskup Ablewicz, przebywając w Rzymie, uczestniczył w obradach soboru, a także w spotkaniach polskich biskupów, na których analizowano soborowe zagadnienia. Ponadto dwukrotnie wygłosił prelekcję w polskiej sekcji Radia Watykańskiego. Jego nazwisko figuruje pod jedenastoma dokumentami soborowymi. Podczas czwartej sesji podpisał dwie konstytucje, sześć dekretów i trzy deklaracje.

31 Zob. *Acta synodalia*, t. 4, cz. 7, s. 843. Biskup Pękała: t. 4, cz. 7, s. 822.

Bibliografia

- Acta synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, t. 1–4, Città del Vaticano, 1970–1978.
- Białkowski M., *Protokoły konferencji polskich ojców soborowych. Zbiór dokumentów 1962–1965*, Lublin 2019.
- Białkowski M., *Wokół Soboru Watykańskiego II: studia i szkice*, Toruń 2016.
- Bielawny K., *Udział biskupów polskich w obradach Soboru Watykańskiego II*, „Studia Łęckie” 11 (2009), s. 103–122.
- Brudz J., *Kronika II Soboru Watykańskiego*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 113 (1963) nr 3–5, s. 116–126.
- Pękala K., *O miłości ewangelicznej, promieniującej z soboru i dziejów Kościoła*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 12, s. 374–376.
- Rutkowski P., *Polscy biskupi jako ojcowie Soboru Watykańskiego II*, Warszawa 2014.
- Rzepa J., Bednarczyk P., *Powrót Biskupa ordynariusza z Rzymu*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 116 (1966) nr 1–3, s. 67.
- Rzepa J., Bednarczyk P., *Wyjazd Księża Biskupów do Rzymu*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 115 (1965) nr 7–10, s. 285–286.
- Rzepa J., Bednarczyk P., *Wyjazd Księża Biskupów na Sobór*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 12, s. 378–379.
- Rzepa J., Bednarczyk P., *Z życia Seminarium Duchownego (I)*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 12, s. 385–387.
- Rzepa J., Bednarczyk P., *Z życia Seminarium Duchownego (II)*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 113 (1963) nr 3–5, s. 126.
- Rzepa J., Bednarczyk P., *Życiorys*, „Currenda: pismo urzędowe Diecezji Tarnowskiej” 112 (1962) nr 4–6, s. 99–102.
- Sadko Z., *Arcybiskup Jerzy Ablewicz – realizator soborowej odnowy liturgii w diecezji tarnowskiej*, w: *Świadek wierny: dziesiąta rocznica śmierci arcybiskupa Jerzego Ablewicza*, red. J. Stala, Tarnów 2000, s. 156–175.
- Sobór oczami polskich komunistów. Sobór Watykański II w świetle dokumentów MSW i MSZ*, red. W. Kucharski, D. Misiejuk, Warszawa 2017.
- Studia soborowe. Historia i recepcja Vaticanum II*, red. M. Białkowski, Toruń 2014.
- Żmudziński M., *Historyczne uwarunkowania misji Kościoła w kontekście jubileuszy chrztu Polski 1966 i 2016*, „Studia Gdańskie” 38 (2016), s. 123–127.

Abstrakt

Udział bp. Jerzego Ablewicza w soborze watykańskim II. Perspektywa historyczna

Sześćdziesiąta rocznica zakończenia prac Soboru Watykańskiego II jest dobrą okazją, aby przywołać ówczesny kontekst historyczny Kościoła w Polsce oraz na jego tle zobaczyć osobę bp. Jerzego Ablewicza. Napięte relacje pomiędzy władzami państwa a Kościołem sprawiły, że tarnowski hierarcha musiał zmierzyć się z trudnościami związanymi z wyjazdami do Rzymu na soborowe sesje. Artykuł ukazuje jego aktywność jako ojca soboru oraz przybliża inicjatywy soborowe, podejmowane przez niego w diecezji.

Słowa kluczowe: Jerzy Ablewicz, Sobór Watykański II, diecezja tarnowska, episkopat Polski, Kościół w PRL-u

Abstract

Bishop Jerzy Ablewicz's participation in the Second Vatican Council. A historical perspective

The sixtieth anniversary of the end of the Second Vatican Council seems a fitting moment to recall the situation of the Church in Poland at the time and to present the figure of Bishop Jerzy Ablewicz in this historical context. Strained relations between the state authorities and the Church meant that the Tarnów hierarch faced difficulties attending the council session in Rome. Also worth analysing are his conciliar initiatives in the diocese and his activity as a father of the Council. These deliberations aim to supplement well the numerous studies on the life and pastoral ministry of this Ordinary of Tarnów.

Keywords: Jerzy Ablewicz, Second Vatican Council, Diocese of Tarnów, Polish Episcopate, the Church in the People's Republic of Poland